

NIECZYSTY (499) *ai*

nieczysty (497), **nieczyst** (2).

W pisowni łącznej (484), *w rozłącznej* (15).

e jasne.

comp i sup (1+1) (nå)nieczystszy.

sg m N nieczysty (74). ◊ *G* nieczyst(e)go (56). ◊ *D* nieczyst(e)mu (9); -ęmu (1) *MurzNT*, -(e)mu (8). ◊ *A* nieczyst(e)go (14), nieczysty (14). ◊ *I* nieczyst(e)m (19), nieczystym (12); -ym *KrowObr* (4), *BielKron* (2), *SienLek*, *GrzegŚm*, *WujNT*, *SiebRozmyśl*; -ęm *MurzNT* (5); -(e)m : -ym *BibRadz* (14:2). ◊ *L* nieczystym (5). ◊ *V* nieczysty, nånieczystszy (5). ◊ *f N* nieczystą (26); -ą (25), -(a) (1). ◊ *G* nieczyst(e)j (10). ◊ *D* nieczyst(e)j (1). ◊ *A* nieczystą (7). ◊ *I* nieczystą (8). ◊ *L* nieczyst(e)j (3). ◊ *n N* nieczyst(e) (12), nieczysto (2); ~ (*attrib*) -(e) (1); ~ (*praed*) -(e) (11), -o (2); -(e) : -o *BibRadz* (3:1), *WujJud* (1:1). ◊ *G* nieczystého (34); -ého (1), -(e)go (33). ◊ *A* nieczyst(e) (11). ◊ *I* nieczystym (12), nieczyst(e)m (1); -ym : -(e)m *BibRadz* (2:1). ◊ *pl N m pers* nieczyści (21). *m an* nieczyści (*cum sb*: pający) (1). *subst* nieczyst(e) (15). ◊ *G* nieczystych, nieczystszych (40). ◊ *D* nieczystym (16). ◊ *A m pers* nieczyst(e) (30). *subst* nieczyst(e) (11). ◊ *I m* nieczystymi (10), nieczyst(e)mi (3); -(e)mi *WujJudConf*, -ymi: -(e)mi *BibRadz* (1:2). *f* nieczystymi (4) *KrowObr* (2), *CzechRozm*, *SkarŻyw*, nieczystými (3) *OpecŻyw*, *WujJud*, *WujNT*; -ými (1), -(e)mi (2). *n* nieczystymi (3). ◊ *L* nieczystych (5). ◊ *V subst* nieczyst(e) (1). ◊ *sg n A a. pl A subst* nieczyst(e) (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde bez cytatu.

1. *Brudny; immundus Vulg, Mącz, Pol Ant, Cn; impurus, spurcus Mącz, Cn; sordidus Calep, Cn; sordidatus, sordidulus Cn* (29) : tak ijm Imierdziało z ijch vřt nieczyřtych/ aż ferce milého Iezufa od one^{go} řmrodu omdléwało *OpecŻyw* 115; wina barwy ługowey [...] dla řędow nieczyřtych nie piy. *FalZioł* V 64v; *HistAl* M3; *Mącz* 152b, 194a, 236d, 332c, 411a; Tedy go po vlicách y błócie włóczyli/ w nieczyřte błotne mieyřcá miotáli *SkarŻyw* 273; Vyřrzyřz nieuczóřaná/ vyřrzyřz prořtowłóřá/ Z nieczyřtá y řámopás rozpuřczoną kořá *KlonWor* 6, 52.

W charakterystycznych połączeniach: nieczyste(-y, -a) błoto, kosa, lud (2), miejsce, sąd, usta, woda.

Szeregi: »(albo) plugawy, (albo) nieczysty« [szyk 2:1] (3): *Mącz* 59a; aby iéy [wody] nieřplugáwił nikt/ álbo co w niéy nieczyřtého piorąc/ álbo plugáwé ćiało w niéy płócząc *Oczko* 26; *Calep* 993b.

»nieczysty i řmierzający« (1): ijże řydwowie w ten czas byl lud nieczyřty ij wielmi řmierzający/ bo tedy iedli czořnek/ ij ijné řmierzające goryćki *OpecŻyw* 115.

Przen (1) : Przyřdzie wřzywe vbořtwo/ vbořtwo leniwe: Przyřdzie vbořtwo řzywe/ vbořtwo ruchliwe: Mizerya nieczyřta *KlonWor* 34.

a. *Obrzydliwy, budzący wstręt; opicus Mącz* (13) : ienci dzis prze nás nieczyřtými řlinami vřlwán *OpecŻyw* 129; W tym ługu [...] kořzul od pań řpodnich: nie pracř/ bo řá nieczyřte albo kořzul od ludzi krořtawych *FalZioł* V 65; iř vnich [w *Moskwie*] to iest rzecz řkáráda y zá nieczyřtého gi máia/ kto řie Pía dotknie *BielKron* 435, 429v; *Mącz* 265b.

W przeciwstawieniu: »nieczysty ... czysty« (1): po dániu řęki/ řęce řwe vmyie [*Moskwa*]/ máiać inřze zá nieczyřthe/ iedno oni cżyřci *BielKron* 434v.

Szereg: »nieczysty i plugawy« (1): ktore [uczynki rąk swoich] święty Páweł zowie śmrodliwym gnoiem/ á Prorok/ chułtą nietczyfłey y plugáwey niewiáły *KrowObr* 58.

a. *O zwierzętach* (6) :

Szeregi: »nieczysty i mierzony (a. omierzły, a. przemierzły)« = *immundus et odibilis Vulg, PolAnt* (4): vpáđło/ miáło wielkie Bábilon: y ítało fie [...] ítrażá wśfelkiego ptaká nieczyfłthego y omierzłego *Leop Apoc* 18/2; *RejAp* 147; *BudNT Apoc* 18/2; *WujNT Apoc* 18/2.

»nieczysty i smrodliwy« (1): iedli wśfelki rodzaj gádziny nieczyfłey y śmrodliwey/ to íełt pfy/ myfzy/ wężę/ zdechlinę *HistAl* M3.

Przen (1) : iáko to ná Heretykách dziefiefzjch widziem/ ífz z pífmá zle zrozumíáne⁸⁰/ wśzytki bluznierftwá bierzá. práwi nieczyfłci páiácy/ zwonne⁸⁰ y zdrowego kwiátu iad zbieráią. *SkarŻyw* 257.

2. *Zanieczyszczony, zawierający to, czego być nie powinno; impurus Modrz* (8) : Nieczyfłte Srebro kthore íełth niebrant, łacno fie kazi á vbywa go *FalZioł* III 34d; Kmiotkowie y fámi máią vpominác/ áby nieczyfłtego zboża nie śiano *GostGosp* 106, 102.

a. *Nieprzezroczysty, mętny* (1) : Feculentus, Pełny drożdży/ Mętny/ nieczyfłty. *Mącz* 125c.

b. *O roli: zachwaszczony* (1) :

W porównaniu (1): ále od tego P. Bog rodzíce dáie/ áby z nich fłkłonności zle/ iáko z roley nieczyfłey chwałty wykorzeniáli *SkarKaz* 420a.

c. *O języku* (1) :

Szereg: »nieczysty i plugawy« (1): Widźimy/ że mowá ktorey w fłzkołách vżywáią/ niedawno byłá nieczyfłta y plugawa [*impurum et inquinatum*] *ModrzBaz* 135.

d. *O tekście: zmieniony w stosunku do oryginału* (2) :

W połączeniach szeregowych (2): Papięż Rzymfki [...] teź vmie przywodzić pífmo/ [...] ále takowe pífmo/ ktore íełt okęfzone/ nárułzone/ y nietczyfłte. *KrowObr* C4v, C4.

3. *Mający jakąś chorobę skórą* (4) : ług vczyniony á potym lífca nakładz weń nieczyfłtą głowę naprawia/ y otręby íniey ípáđza. *FalZioł* I 134b; kiedy fłáby śiedźie/ niepomáłu go fłábfzym vczynić mogą: albo íełfi był nieczyfłty [*chory korzystający z kąpieli leczniczych*]/ [...] zftąd ówo bywa/ íż do dni kilku śiadfzy świérzb áłbo kroftj fye wyfypá *Oczko* 13v.

Przen (2) :

W połączeniach szeregowych (2): Idę/ do dawce żywotá/ fchorzáły/ Nieczyfłty do wod/ łáfki záwždy trwáły/ Słepy/ do świátłá wiefzyfłey iálności/ Nági/ potrzebny/ do Páná wśzech włości. *GrabowSet* O2v; *LatHar* 208.

4. *Według ówczesnych poglądów zawierający składniki szkodliwe dla organizmu* (21) : íełftliby takowe nie ípanie przychodźilo Dziecięciu z nieczyfłthego mleka/ kthore wyfyla z mamki *FalZioł* V 42, ††3b, II 3c, V 9v; Nieczyfłtą wilkość śledźioná wśię bierze. *SienLek* 16v, 16v, 17v, 96, 147v.

W przeciwstawieniu: »nieczysty ... czysty« (1): czyściác wśzytki potráwy? (*marg*) To íełt, odłaczáiąc to co w potráwách íełt nieczyfłtego, od czyfłtego co zołftáie w cíele. (—) *WujNT Mar* 7/19.

W charakterystycznych połączeniach: *nieczyste(-y, -a) mleko* (3), *rana* (2), *wilkość (wilgość)* (4), *wodność, wrzod, zagníłość*.

Wyrażenie: »krew nieczysta« (4): ludziem krwie nieczyfstej ty lekarftwa małe⁸⁰ fą pożytku. *FalZioł* V 63, V 61; *SienLek* 5; gdzieby były zéły zatkáné/ kréw nieczyfta *Oczko* 24.

Szeregi: »nieczysty, (a) niezdrawy« [szyk 1:1] (2): przychodzi takowa niemocz dzieciom z wielkie⁸⁰ ozłania mlekiem nieczyftym/ nie zdrowym/ ktorego dziecię ftrawić nie może *FalZioł* V 43, V 42v.

»nieczysty a pochopny ku skażeniu« (1): cokolwiek sniej krwie bédzie/ bédzie nieczyfta/ á bárzo pochopna ku fkázeniu. *SienLek* 5.

»nieczysty, to jest zapługawiony« (1): A iefłliby rana była nie czyfta/ tho iefł zapługawiona/ tedy wezmi oleyku wainfztanowego/ [...] y pomazać tę ranę tym oleykiem *FalZioł* V 107.

a. W funkcji rzeczownika: »nieczyste« (4) :

W przeciwstawieniu: »czyste ... nieczyste« (4): Wątrobá z żoładká wsię ciągnie wilkości/ á támo rozdziela czyfte od nie czyftego. *SienLek* 16, 12v, 17v [2 r.].

5. Niemoralny, grzeszny, zły; impurus PolAnt, Vulg, Mqcz, Modrz; immundus PolAnt, Vulg (306) : bo on nyeczyftý machometh w fwyh kfyągach [...] tak mouy [...] yfz nye yeft myędzy fyny adamoumy czlouyek ktorego by nyedotknął fzathan *PatKaz* I 9v; nie to co wchodzi w wíta nieczyftém czyni człowieka/ ale to co zuft wychodzi człowieka nieczyftém czyni. *MurzNT Matth* 15/11, *Matth* 15/18, 20 [2 r.]; iákościé wftáwili y nápiáfáli oprzymowániu pod iedną ośobą. I ia oto Páná Bogá [...] profzę [...] Aby kiedy ná ludzi vbogie y profte ratzył fákáwie weyrzeć/ [...] áby otzy fwoie otworzyli/ y wthy wáfze wftáwy fmrodlive/ nietzyfte/ y náuki Dijabelskie weyrzeli *KrowObr* 203v, 39v, 74 [2 r.], 124v, 222; *RejPos* 313, 332v; ábychmy nie byli rządzeni duchem ciáála náfzego złym á popędliwym/ áni duchem Czárthowfkim nieczyftym *GrzegŚm* 65; Z tądże one nieczyftych ludzi mowy: Ktoby wieśniaká álbo chłopá zábił [...] iákoby też pfá zábił. *ModrzBaz* 89; Niefzczefzny [!] narodzie/ tákci bárzo ten Luter nieczyftý oczy záplufkał *SkarŻyw* 520, 517; *ArtKanc* K10; *WujNT* 361, *Apoc* 21/27.

W połączeniach szeregowych (3): A iefłli ty zábijałz/ cudzożożyfz/ krádniefz/ vpijałz fie: Przed fie pńzenicá iefł pńzenicá/ y nieiefł dla thego zła/ y niema być zepfówána/ iżeś ty zły/ nietzyftý/ y zepfówány? *KrowObr* 227v, 227v; *Mqcz* 332c.

W przeciwstawieniach: »nieczysty ... święty (2), czysty« (2): Zowie też pímo Duchy Angioły/ y diabły/ ále owy świętými/ czyftými/ á te nie czyftými *GrzegŚm* 55; *WujNT* 1.Cor 7/14.

W charakterystycznych połączeniach: nieczysty(-a, -ści) człowiek (ludzie) (6), heretyk (2), kościół, Luter, Machomet, odpowiedź, rzecz (2), ustawa (2).

Wyrażenia: »duch, czart, diabelstwo nieczyste(-y)« [w tym: duch, czart (1)] = *spiritus immundus PolAnt, Vulg; daemonium immundum Vulg* [szyk 99:12] (110:1:1): Iezu ienżes timże Apołtołom twoim mocz wymiatania nieczyftich duchow od opętanych dał. *TarDuch* B2v; *MurzNT Luc* 8/29; iefł záfię drugie nápomínánie/ treftanie/ y fáiánie Dijabelskie/ gdy Duch nietzyftý iefł w wściech fáłfzywych prorokow *KrowObr* C3v; Záklinam cie nanietzyftýzy Duchu/ y włyftká naiázdo Szátáńfka/ y włyftki fántáfmy/ w imię Oycá y Syná y Ducha Świętego *KrowObr* 81, B4v, 7, 38v, 52 [4 r.], 52v [5 r.] (46); był w Bożnicy człowiek kthory miał diabelftwo nieczyfte *Leop Luc* 4/33, *Luc* 4/36, *Act* 8/7, *Apoc* 18/2; *BibRadz Mar* 7/25, *Act* 5/16, *Apoc* 16/13; *RejAp* 134, 137v, 147, 148 [2 r.], Ee2; *RejPos* [77], [308]v [2 r.]; Gdy duch nieczyftý wynidzye od człowieká/ chodzi po mieyfcah fuchych/ fzukáiąc

odpoczynienia *RejPosWiecz*³ 98v; Y wyfzedłszy duchowie nieczyści/ weszli w świnie/ y wpádło ftádo po fkále do morzá. *BudNT Mar* 5/13; A wżkole był człowiek máiący ducha czártá nieczyftego *BudNT Luc* 4/33, *przedm a4*, *Matth* 10/1, *Mar* 3/30, 5/8, *Luc* 4/36, 8/29, *Apoc* 18/2; *CzechRozm* 25v; To fię tu kładzie/ ábyś cny czytelniku obaczył/ ífz ci Heretykowie dzišieyfy/ towarzyftwo z duchy nieczyftymi máią *SkarŻyw* 92, 213 [2 r.], 436, 453 [2 r.]; *CzechEp* 38; *NiemObr* 174; *LatHar* 176; *WujNT Matth* 10/1, 12 *arg*, 43, *Mar* 1/23, s. 127 *marg* (28).

»grzech nieczysty« (1): Bowiém [aniołowie] grzéchem nieczyftym nie fá pomázáni. *SiebRozmyśl* L.

»myśl nieczysta« (1): Serce ftworz we mnie/ wprowadzie przeżroczyfte/ Niech nie bywáią w nim/ myśli nieczyfte *GrabowSet* I3v.

Szeregi: »niezbożny i nieczysty« (1): Vpomina [*Juda św.*]/ áby byli mocni w wierze raz podány. Náprzećiw powftáiącym niezbożnym y nieczyftym haeretykom. *WujNT Iudae arg*.

»nieczysty, plugawy« (1): Iuż tám [*do nieba*] nic nieczyftego/ nic plugáwego wniść áni fie zátáić może. *RejAp* 184. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»smrodliwy i nieczysty« (1): Iako Biřkup Krakowłki ludzká mądrością wycicował piřmo fwięte w fwoiey odpowiedzi řmrodliwey y nietzyftey. *KrowObr* C4.

W przen (12) : nietzyftym/ y niewiernym/ niemáľz nic tzyftego/ ále nietzyfty ieřt ich vmyřł y řumnienie. *KrowObr* 99v; ktore [*apostołów i męczenników*] ty vřty řwymi nie tzyftymi/ háńbiřz y řromoćiřz *KrowObr* 229v; Tyř mię wybawił [...] od ięzyká nieczyftego [*lingua immunda*] *BibRadz Eccli* 51/7; że řie on bárzo ciężkiego grzechu dopuřcza/ ktory nieczyftym řercem przyimniąc Ciáło Páńłkie *KuczKat* 170; ktorzy nařwiętfzego iego ciáľá nieczyftymi rękámi fie dotykáią *WujJud* 259v; bronilá tego áby řadne plugawe řłowo z vřt pánieńłkich nie wyřłó. Bo to ieřt znáľ nieczyftey duřze. *SkarŻyw* 142; Raz do komory wktorey go óciec był zámknáľ/ dziurá iedná weyřzał: y řwietne przy nim Anioły vyrzał. y zaráz řlepym iáko ten co nieczyftym okiem ná to pátrzyřł/ zořtał. *SkarŻyw* 552; pñie nieczyftym/ precz/ precz řtáry wężu/ ná řtronę. *SkarŻyw* 571, 120, 510; *GrabowSet* H4; *WujNT* 607.

α. *W funkcji rzeczownika* (10) :

»nieczysty« (7): *WujJud* 197v *marg*, Mm7; Vkazáľás nam nieczyftym/ iáko fię o oczyřcieniu w kořcielných Sákrámenćiech y ofiárách řtáráć mamy *SkarŻyw* 112; Nieczyftym wřzytko nieczyfte. *WujNT Tit* 1 *arg*.

~ *Szereg*: »nieczysty i niewierny« (3): nietzyftym/ y niewiernym/ niemáľz nic tzyftego *KrowObr* 99v; że nieczyftym y niewiernym [...] nic nie ieřt czyřtego *WujJud* 197v; *WujNT* 744. ~

»nieczyste« (3):

W przeciwstawieniu: »czysty ... nieczysty« (3): *PatKaz I* 3v; *BudBib Job* 14/4; vmieli czyřte/ od nieczyftego/ rozeřnáváć y odľęczáć. *NiemObr* 68.

a. *Rozpustny, żyjący w nieřządzie; o czynach i myřłach: dotyczący nieřzádu; communis, fornicatus pollutus PolAnt; immodicus, impudicus, inquinatus, libidinosus Mqcz; coinquinatus Vulg; inhonestus, obscenus, turpis Cn* (142) : Niemoc ieřt nie vlećzona/ Mężowi nieczyřta żoná *BierEz* P2v; *KromRozm III* D5v; íř Ian ořmy/ niewiáľthá nietzyřta Pápieżem byľá/ która w Proceřřyey chodząc przed wřzyřtkimi ludźmi dziećię vrodziľá. *KrowObr* 234, 139, 221 [2 r.], 221v [3 r.], 227 *marg*, 235, Tt4v;

BibRadz I 66a marg, 1.Cor 10/8, II 143d marg; *BielKron* 216v; *Mącz* 329d; tedyby fie o wŕzytkich małżeńftwách/ y o potomŕftwie ŕwiętych onych Pátryárchow [...] zwątpić muŕiało: owŕzem byŕmy ie zá nieczyŕte poczytác muŕieli *CzechRozm* 163; *SkarJedn* 359; Gdy go zá czaŕu młodoŕci iego zápalenie cieŕefne/ y pobudki nieczyŕte bárzo gábáły: pokuŕy ony y niebeŕpieczeńŕtwá vczyniły go w modlitwie gorącym y pilnym. *SkarŻyw* 211, 440, 454 marg, 510 marg [2 r.], 511 [3 r.]; *CzechEp* 416; *WujNT* 143.

W *połączeniach szeregowych* (4): *SeklKat* L3; Naprzod ŕą waŕniwi/ pyŕzni/ á zwłázczá kŕiáżę ich dŕziefyŕzy Anthykrift/ obłudni/ nieczyŕŕci/ okruthni/ vporni w złoŕci/ iáwnie ŕwoich niecnót broniaŕy *BibRadz* II 138b marg; *Immodicus libidinis*, Zbytny/ ŕwey woley/ nieczyŕty/ niepowŕŕięgliwy. *Mącz* 228b, 171a.

W *charakterystycznych połączeniach*: *nieczysta(-y, -e, -ŕci) biała głowa, dyjakon, kanonik* (2), *kapłan* (7), *kleryk* (2), *ludzie* (9), *niewiasta* (2), *pobudka, rzecz* (2), *towarzystwo, żona*.

Zwrot: »być nieczystego miana« = *nosić przewisko nierządniczy* (1): Bliŕcy y dáŕlcy od ciebie/ ŕmiać fię będá z ciebie [*Jerozolimo*]/ żeŕ nieczyŕtego miáná [*sordida (marg) polluta (-) nomine*] *BudBib Ez* 22/5.

Wyrażenia: »grzech nieczysty« = *piaculum Vulg; fornicatio PolAnt* [szyk 20:18] (38): *PatKaz III* 130v; ŕzoŕte y dzieŕiáte przykazanie boże včzy/ abyŕmy nieczynili grzechv nieczyŕtego *SeklWyzn* f3, d2v, f3; Nieczin grzechu nieczyŕtego krom ŕtadla małżeńkiego. *SeklKat* B3, K, Kv [2 r.], K3, K3v [2 r.], K4 [3 r.], K4v; *KromRozm I Cv* [2 r.]; *GliczKsiąż* B7v [2 r.]; *Leop Lev* 19/29; Gdŕie fię dopuŕcił grzechu nieczyŕtego z corkámi ŕwemi *BibRadz Gen* 19 arg, II 2a marg, 74c marg, *Act* 15/29; Vmarthwiaŕcie cŕłonki wáŕze ktore ŕą ná ŕziemi/ grzech nie czyŕty/ plugáŕtwo/ ŕproŕná roŕkoŕŕ/ zlá poŕáđliwoŕć *Grzegŕm* 21; *KuczbKat* 320 marg; *WujJudConf* 246v; *RejPosWstaw* [110²], [110³] [3 r.]; *SkarŻyw* 442, 574; *WerKaz* 280, 285; *ArtKanc* M3; *LatHar* 113; *WujNT Zzzzz4v*.

»mercha nieczysta« [szyk 3:2] (5): O záchowaiže tego Pánie Boże áby nietzyŕta merchá miáŕá być Wikárijm Kryŕtuŕowym *KrowObr* 32, 7v, 235, 236, 236v.

»nieczysta myŕl« [szyk 2:1] (3): Syn Staroŕcin w nieczyŕtey myŕli od Czártá vmorzony. *SkarŻyw* 69 marg, 487; *LatHar* 118.

»nieczysta poŕáđliwoŕć (a. ŕáđza)« = *concupiscentia immunditiae PolAnt* [szyk 1:1] (2): *BibRadz 2.Petr* 2/10; z ŕprawcá domu ŕwego Bonifacyuŕzem/ krewkoŕciá ludzká vwiedzioná/ ŕáđzey ŕwey nieczyŕtey ŕłuŕyŕá. *SkarŻyw* 440.

»rozpustnoŕć nieczysta« (1): Ten [*papieŕ Jan XIII*] ielŕcze ŕ ŕwoiey młodoŕci nie byŕ wychowań iedno w roŕpuŕtnoŕciach nieczyŕtych á w myŕliŕtwie. *BielKron* 174.

»nieczysty sproŕnik« (1): Niechay miedzy corkámi Izráelŕkimi ŕadney niewiáŕty nie rzáđney nie bęđzie/ áni miedzy Izráelczyki nieczyŕtego ŕproŕniká [*scortum masculum*]. *BibRadz Deut* 23/17.

»uczynek, sprawa nieczysta(-y)« = *cudzoŕstwo* (1:1): Na ogrodzye ŕznya ŕzyá na vczynku nyeczŕŕthym pokladall *LibMal* 1547/132; ZEzwolenie ná myŕl ábo ŕprawę nieczyŕtá/ przeŕŕlá/ ninieyŕzá/ ábo przyŕzŕlá/ y w niey kochánie. *LatHar* 118.

»występek nieczysty« (3): iŕ oto vćciwe małżeńŕtwo [...] zowie y názywa/ wyŕtępkem nietzyŕthym/ y grzechem plugawym. *KrowObr* 235, 235 [2 r.].

»nieczysty zysk« (1): z ktorego [*niedostatku*] do złych się rzeczy pufzczaią/ y corki swe drugdy ná nieczyłty zylk wydaią gołpodarze. *SkarŻyw* 413.

Szeregi: »cielesny, (a, i) nieczysty« (4): Libidinosus, Niepowściągliwy/ Cielefny/ nieczyłty który sie vdał ná swą wołą á nierządność cięlefną [!] *Mqcz* 192a; o łpofność cięlefną y towarzyłstwo nieczyłte z pogánłkimi niewiáłtami Moáblłkami [...] kazał Przełozone ktorzy ich od tego nieodwodzili [...] pobić. *SkarŻyw* 482; *WerKaz* 280, 292.

»cudzołozny albo nieczysty; cudzołoznicy a nieczyłci ludzie« [*szyk 3:1*] (1;3): Czvdzołozniki/ a nieczyłte łvdzie/ bedzie łrogofádzil pan bog. *SeklWyzn* f3v; *GroicPorz* kk4; Miedzy drugimi vłtawami też tá/ áby káplani cudzołozni áłbo nieczyłci nie śmieli młzey łłuzyc. *BielKron* 171v; *WerKaz* 301. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»nieczysty a kazirodski« (1): ná nieczyłtą á kázirodłką myśl twoię nigdy niezezwołę *SkarŻyw* 487.

»niedobry, (albo) nieczysty« (2): IElłi małżełstwo iefłh rzetz niedobra/ áłbo nietzyłta/ [...] tedyć pan Bog v ciebie iefłh niedobry/ nietzyłty/ y Epikur/ ktory małżełstwo łam połtánowic ratzył? *KrowObr* 220v.

»nieczysty i niepowściągliwy« (2): iż iefł wiele miedzy wami káplanow nietzyłtych y niepowściągliwych *KrowObr* 228, 227. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»nieczysty albo nieprawy« (1): á niłłliby miał być nietzyłty/ áłbo nieprawy Pan Bog włzechmogący/ ktory małżełstwo połtánowil *KrowObr* 221v.

»nierządny a nieczysty« (3): *HistAl* K; *BibRadz Deut* 23/17; Towarzyłz nierządnych á nieczyłtych niewiáłt vtráci máiętność *WerKaz* 299.

»pomazany i nieczysty« (1): Kthorzy vćciwe małżełstwo łromoćicie/ łoze niepomázáne/ pomázánym/ y nietzyłthym zowiecie *KrowObr* 227. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»tak sodomski, jak nieczysty« (1): dawno by zyemya y nyebo upadło by tak za nas marya nyeprofla czałto dla grzechow bog tak łodomłkych yak nyeczyłtych aby tak bylo myal uczynycz *PatKaz III* 130v.

»sprosny a nieczysty« (1): Czego się domagałz łpofny á nieczyłty Pánie/ córkę łwoie [!] pomázác chcełz *SkarŻyw* 487.

»wszeteczny a nieczysty« (1): iż włzeteczne á nieczyłte ludzie karze Pan Bog kázniami tak cięlefnymi ná tym łwiećie/ iáko też y dułznemi y wiecznemi ná onym łwiećie. *WerKaz* 294.

W przen (1) : A was nietzyłte dziewice/ y cudzołozniki/ będzie Bog ładził *KrowObr* 227.

Przen (12) : *PatKaz I* 17v; Ktoż moze [...] vczynic czyłtym tego ktory się z nieczyłtego náłsienia poczał? *SkarKaz* 347a.

a) *O Kościele Rzymskim i papiezu w wypowiedziach innowierców, zwłaszcza w nawiązaniu do Apoc 17 (10)* : Aby Rzym był onym Bábilonem wielkim/ o ktorym Ian S. piłze/ y mátką nietzyłtą/ y obrzydzenim ziemie *KrowObr* 25, A3v, 242; Co piłmo łwięte wodami zowie to iuz też wiemy/ iż rozliczne narody ludzkie/ nád ktoremi krolowála á łkrzydła łwe rozłzyrzála thá bełtia nietzyłta. *RejAp* 140v.

W charakterystycznych połączeniach: nieczysta(-y) bestyja, cudzołoznica, dwor, matka (2).

Wyrażenie: »niewiasta nieczysta« [szyk 3:2] (5): Aleć tak przybráne⁸⁰ chciał Pan Bog okazać Papieża Antykryftá/ onę niewiáltę nietzyftą przybraną w Złoto/ w Kámień drogi y Perły *KrowObr* 27v, 32, 39v, 119v, 132v.

Szereg: »swowołny i nieczysty« (1): przeltho dáleko więcey przyftoi/ áby dżifiefzy kościół Rzymfki/ był názwan iakim dworem wielkim/ fwowolnym/ y nietzyftym *KrowObr* A3v.

αα. *W funkcji rzeczownika; fornicarius Vulg, PolAnt; fornicator, immundus PolAnt (21) : KrowObr* 221v; Vćiekác panna nieśmiała/ áby o vtrátę pánieńftwá miedzy nietzyftymi nieprzyfzła. *SkarŻyw* 341, 69 marg, 341.

W połączeniach szeregowych (13): iż telfz w żadnym infzym ftanie ná fwiecie/ niemálz więcey cudzołożnikow/ gámratow/ nietzyftych/ y Sodomtykow/ iáko ielt w tym wálzym kapłánfkim ftanie *KrowObr* 228v, 64v, 145v, 242v; *Leop* 1.Tim 1/10; Nietzyftym/ Sodomczykom/ tym ktorzy ludzi krádna/ kłamcam/ krzywoprzyfiężcam/ y ielli co inego ieltł przeciwnego zdrowey náuce. *BibRadz* 1.Tim 1/10, *Apoc* 22/15; *KuczbKat* 320, 390; *WerGość* 212; Ani nieczyści/ áni cudzołożnicy/ áni fprofnie plugáwi/ áni płci fwoiey nieprzyftoynie vzywájący Bożego kroleftwá otrzymac mogą. *WerKaz* 300; iż wfelki wżetecznik/ ábo nietzyftý/ ábo łakomic [...] nie ma dżiedzictwa w kroleftwie Chriftułowym *WujNT Eph* 5/5; gdy inne widzi pijánice/ łotry/ lichwiarze/ złódzieie/ nieczyfte/ y dżiękuie P. Bogu że on takim nie ielt *SkarKaz* 351b.

Szeregi: »cudzołożnik i (a) nieczysty« [szyk 2:1] (3): *SeklKat* K4v; Poczćiweć ielt małżeńftwo miedzy wżytкими/ [...] á nieczyfthe y cudzołożniki [*fornicatores et adulteros*] ofádzi Bog. *BibRadz Hebr* 13/4; *SkarŻyw* 442. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»nieczysty i rozkoszy miłośnik« (1): tamo nieczyfci ij rokkoſfy miłośnicy/ gorątzá fmoła fmierdzátzá fiarką będą pálenij *OpecŻyw* 191v.

α. *O zwierzęciu (1) : [kaczka samiec]* Ieltł ptak barzo nieczyftý Tak iż też gdi fie dwa o iedną kaczkę zwadzá tak długo fie z niey fwalaia áże ia vmorzá. *FalZioł* IV 18a.

6. *Skazony rytualnie w myśl przepisów prawa Starego Testamentu; immundus Vulg, PolAnt (129) : KrowObr* 99v; I ielliby obaczył że fie pierwfiá bárwá nie przywroćila/ áni przyroſlo onego trędu/ ofádzi być fłatę nietzyftą/ y fpali w ogniu *Leop Lev* 13/55, *Lev* 19/23; Ale ielliby z tych zdechlin wpádo co miedzy nafienie moczone/ thedy iuz nietzyftem fie ftanie. *BibRadz Lev* 11/38; A ktoby iadł onę zdechlinę/ ten powinien vprác fzáty fwe/ á będzie lam nietzyftem áż do wieczorá/ także y ten coby precz wynoſił on ſcierw/ vpierze odżienie fwe/ á będzie przed fie nietzyftem áż do wieczora. *BibRadz Lev* 11/40, *Lev* 11/39, 12/2, 5, 15/2, 3 (32); kapłan każe wynieſć wżytki rzeczy z domu pirwey niż tám wnidzye/ áby nie były wżytki rzeczy nieczyfte ktore fą w nim. *BielKron* 37; Kto ma zmázę przez fen/ nietzyftý ielt do wieczorá. *BielKron* 37v, 36v [4 r.], 37 [4 r.], 37v [7 r.], 66, 96, 465; *RejPos* 153v; *WujJud* 197v marg, 198, 198v, Mm7; wielbład choć przeżuwa/ ále kopytá nie dzieli/ nietzyftý ielt wam. *BudBib Lev* 11/4, *Lev* 11/5, 6, 7, 8, 22/6, *Ez* 4/13; *CzechRozm* 96, 171v; iedz á nic nietzyftym nie zow/ co Bog ftworzył/ y co ku poſłudze ludzkiej y potráwie fłużyć może. *SkarJedn* 238; *SkarŻyw* 112 [2 r.]; iż im [*poganom*] Ewángelia opowiedána być miałá/ chocia z przyrodzenia nietzyftym *WujNT* 440; iáko w zakonie Moyzeſzowym było wiele pokármow

nieczystych/ których się nigdy ieść nie godziło. *WujNT* 744, 64, 568, *Rom* 14/14 [3 r.], s. 570 [2 r.], *1.Tim* 4 arg, *Tit* 1 arg, s. 744.

W połączeniach szeregowych (2): *BibRadz* I 113d marg; każdy v nich [u Żydów] iny człowiek nieczyłthy/ każdy pothępiony/ każdy Bałwochwálcá/ tylko oni fą fwięci *BielKron* 465v.

W przeciwstawieniu: »czysty ... nieczysty« (1): Ku náuce rozeznánia/ w kthory czás co ieft czyłtego ábo nieczyłtego: A toć ieft wltáwá około trądu. *BibRadz Lev* 14/57.

W charakterystycznych połączeniach: nieczysta(-y, -e) bestyja, chleb, człowiek (ludzie) (3), dobytek, jabłko, łóże, płynienie, pokarm (5), rzecz (2), szata, ścirw; nieczysty [ile] dni (2); nieczysty do [ktorego] dnia, [ilu] lat, (aż) do wieczora (19); nieczysty przez [ile] dni (2); nieczystym być (51), sta(wa)ć się (zostawać) (3), (na)z(y)wać (3).

Wyrażenia: »miejsce (jest) nieczyste« = *locus immundus PolAnt* [szyk 4:1] (5): *BibRadz 1.Mach* 4/43; iełli się zálię plagá táka álbo ráná wkazála/ tedy wżytek dom rozbiorá á wynioła ná mieyfce nieczyłte. *BielKron* 37, 37 [2 r.], 37v.

»zwi(e)rzę (a. zwi(e)rz), bydłę (a. bydła) nieczyste (-y)« = *animal immundum Vulg, PolAnt; pecora communia PolAnt* [szyk 8:5] (10:3): Rołkazawfzy áby budowali ołtarze/ gáie y bálwány/ á áby im ofiárowáli świnie y bydłá nieczyłte. *BibRadz 1.Mach* 1/50, *Gen* 7/2; *BielKron* 36, 36v marg; a wżákóřz człowieká pierworodnego okupem okupifz/ á także pierworodne bydłę nieczyłte [primogenitum animalis immundi] odkupifz. *BudBib Num* 18/15, *1.Mach* 1/50; Zá nieczyłty źwierz/ poczyta zakon Boży/ to bydłę/ ktore pokármu fwe⁸⁰ nie źuie *LatHar* 394. Cf »czysty i nieczysty«.

Szeregi: »czysty i (a) nieczysty« = *mundus et immundus Vulg; purus et qui non erat mundus PolAnt* (6): Bo y w korabyu onym czyłte y nyeczyłte źwyerzéta były *KromRozm III* C7v; *Leop Gen* 7/2; *BibRadz Gen* 7/8; *BielKron* 4v; *WujJud* 130v; *WujNT* 440.

»pospolity [= skażony] abo (i) nieczysty« = *communis et immundus Vulg* (3): mnie Bog wkazał żebym żadnego człowieká nie názywał póspolitym ábo nieczyłtym. *WujNT Act* 10/28, *Act* 10/14, 11/8.

»skażony i nieczysty« (1): Czemułz tedy zakonowi ná niewiály fkázone/ y nieczyłte dánemu [tj. oczyszczeniu po porodzie]/ ty Páнно bez fkázy podlegałz *SkarŻyw* 112.

»zły a(l)bo (i) nieczysty« (5): kthory śmiełz mowić y piáć/ náprzećiwko Panu Bogu/ [...] iakoby on ktorą złą rzetz y nietzyłtą poštánowił? *KrowObr* 220v; *WujJud* 196v, 197v; *WujNT* 728 [2 r.].

α. W funkcji rzeczownika (15) :

»nieczysty« (6): Abowiem iełli krew ćielcow y kozłow/ y popioł iáłowice/ pokrapiaiąc nieczyłthe poświáca ku czyłthości ćielefney. Iáko dáleko więcey krew Kryłtułowá *BibRadz Hebr* 9/13; *BudBib Lev* 22/4.

~ *W połączeniu szeregowym* (1): Zakon zá grzełzne⁸⁰ poczytał/ ktoby się vmárłego/ trędowátého/ nieczyłte⁸⁰/ ábo czegokolwiek/ y kogokolwiek íplugáwionego á nákoniec ízáty iego dotknął *CzechRozm* 95v.

Zwrot: »nieczyste oczyścić« (1): Nieczyłte w Zakonie dwoiáko oczyłściano/ pokropieniem y omyćiem *LatHar* 165 marg.

Szereg: »nieczysty i czysty« = *immundus et mundus PolAnt (2)*: nieczyfity y czyfity poŝpołu iesć ono będą. *BudBib Deut 12/22, Deut 12/15.* ~

»nieczyste« (9): Nietczyfitego fię niedotykaçicie/ á ia was przyimę/ y będę wam miáfto oycá/ á wy mi będziecie miáft[o] fynow y corek *KrowObr C4v [przekład tego samego tekstu (4)] Leop 2.Cor 6/17; BudNT 2.Cor 6/17; NiemObr 12; WujNT 2.Cor 6/17.*

~ *W przeciwstawieniu:* »czyste ... nieczyste« (4): co zá roznicá myędzy fwyęthym á zmázánym/ á myędzy czyfitym á nyeczyfitym/ vkażą im. *KromRozm III K4; Ku rozeznániu czyfitego y nieczyfitego/ á między źwierzęty ktorych fie pożywác godzi/ á kthorych nie godzi. BibRadz Lev 11/47; BielKron 36v; WerGość 258.* ~

*** *Bez wystarczającego kontekstu (2) :* Immundus – Nieczyfity, plugawy. *Calep 509a, 515a.*

Synonimy: **1.** brudny, niechędogi, nieumyty, plugawy; **a.** brzydki, brzydliwy, obrzydliwy, ohydny, omierzły, plugawy, przemierzły; **2.a.** mętny; **4.** niestrawny, niezdrowy; **5.** grzeszny, niedobry, nieprawy; **a.** cielesny, jurny, nierządny, sprosny, wszeteczny.

Cf **CZYSTY**

AŻ